

Studiestedenes tematisering av overgrepssproblematikk.

Av Hans Stifoss-Hanssen.

Dette er den siste delen av empirien, som handler om hva som gjøres av forskjellige ting for at kirken skal kunne bli et mye tryggere sted, at kirkene og de kristne organisasjonene skal kunne bli et så trygt sted som mulig. Det er klart at når det gjelder det perspektivet: Hva gjør vi når vi ser at ting skjer? Så er utdanningsstedene, de stedene som har ansvar for å kvalifisere de personene som blir ansatt, og blant annet står for mye av holdningsdannelsen på lokalt plan, de er viktige. Vi skal diskutere senere i konferansen på hvilken måte dette kan være viktig, altså hva studenter lærer mens de studerer. Det er som nevnt tidligere gjennomført en undersøkelse. Den er gjort av Magnus Andreas Våge, og han har også laget de første plansjene i presentasjonen.

Vi har spurt for å kartlegge hvordan overgrepssproblematikk behandles i studieretninger der studentene tar sikte på å skulle i kirkelig tjeneste. Og vi har stilt en del spørsmål som jeg kommer tilbake til om hvordan problematikken mer konkret blir tatt opp. Vi har også spurt om hvordan skikkethet eller egnethet blir vurdert i løpet av studier. Det har vi gått litt ekstra inn på. Vi har spurt disse høyskolene (alle har svart, bortsett fra Fjellhaug):

-

- etc

Disse representerer forskjellige yrkesutdannelse til de ulike kirkene, og de står for ca 240 uteksaminerte studenter i året. Det er et betydelig antall, i hvert fall på det kirkelige utdanningsmarkedet. Alle unntatt seks av disse studieretningene har sagt at de tematiserer overgrepssproblematikk. Det er det første, at de tematiserer det som undervisningstema. Bare

kirkemusikkutdanningen sier at de ikke gjør det. Jeg nevner nå bare en del data, så må vi diskutere hva de betyr på et senere tidspunkt. Her er det nevnt hvordan det blir formulert.

-

-

Overgrepssproblematikk er for eksempel et valgmenne.

Så er det utdanning i kristen sjelesorg som vektlegger spørsmålet om relasjoner og makt. Dere ser at det er både mer deskriptive og mer tolkende formuleringer av hvordan emnet blir tatt opp.

Men det er også en helt berettiget, legitim utydighet knyttet til hvor disse tingene hører hjemme. En kan si som flere har gjort at det berøres i store deler av studieplanen. Men det som er tydelig er at dette for de fleste hører hjemme i praktisk teologi, og generelt er det sjelesorgundervisningen som er den viktigste arenaen for å snakke om overgrep, det vil si belyse, analysere og forstå innholdet i overgrepssproblematikken. Fordi en der gjerne går inn på relasjoner, grenser og makt, ikke minst interaksjonen mellom personer i asymmetriske maktrelasjoner.

Det kan hende det er et problem at det er ansatte personer i lederroller som kommer mest i fokus, mens frivillige ledere i barne- og ungdomsarbeid kommer litt utenfor. Selv om funnene viser at overgrepssproblematikk også blir tatt opp i spørsmålet om kristent ungdomsarbeid.

Funnene sier også noe om omfanget. I forhold til hvor stort omfang undervisningen på disse studieretningene har, så er det et ganske begrenset omfang på timene i dette feltet. Men det er absolutt til stede i timeplanene, også helt eksplisitt. Funnene viser at undervisningen varierer fra spesifikk fokusering, til emner hvor overgrepssproblematikk er inne i bildet og spiller en

rolle. Her er det nevnt emner, temaer som blir tatt opp, og stort sett har institusjonene respondert og svart ja på de temaene vi har spurt om.

-

-

Flere av respondentene har presisert at de har tematisert problematikken i form av «grenser» og «grensesetting» som en egen terminologi, likeså er makt og tillit nevnt forbindelse med dette. Et studiested oppgir at det tematiserer arbeid med den anklagede eller overgriper.

Det er også gitt informasjon om pensumlitteratur. Informasjon om denne litteraturen er tilgjengelig gjennom andre kanaler. Her er det navn på noen emner fra en studieplan:

-

-

Til slutt vil jeg nevne noe om det noen utvalgte relevante institusjoner svarte på oppfølgende spørsmål, om hva de tenker om å foreta egnethetsprøving eller skikkethetsprøving i løpet av studiet. Vi mente dette var viktig å få svar på av flere grunner. Vi tenker at vi forstår skikkethetsvurdering som et virkemiddel, sammen med direkte tematisering i undervisningen, for å forebygge seksuelle krenkelser og bidra til å gjøre kirken til et tryggere sted. Samtidig som forbindelsen mellom yrkesutdanning og senere praktisering er kompleks, og det skal vi komme tilbake til i en parallellsesjon.

Blant dem som svarte har man delt seg mellom at det er henholdsvis utdanningsstedet, eller arbeidsgiver, som står for egnethetsprøving - og eventuelt en kombinasjon av disse to. Det var ikke så godt å se hva som lå bak disse svarene, så det ble foretatt en oppfølgende spørreunde på telefon (Magnus AV). Vi fikk utfyllende svar fra fra PTS, Diakonhjemmet, Høgskolen i

Staffeldtsgate og Frelsesarmeens offiseresskole, vi spurte: Hvilke rutiner har din institusjon for å vurdere egnethet eller skikkethet?

Institusjonene sier at de har oppmerksomhet på egnethet, og at dette noen ganger får konsekvenser når de jobber med opptak.

Alle institusjonene har studentene til faste samtaler med lærere.

De fleste har gruppeprosesser.

Alle har praksis, og studentene blir vurdert i forbindelse med gjennomføring av arbeidsoppgavene. Praksis er det mest sentrale elementet i alle utdanningene når det gjelder å vurdere egnethet, men mange er også opptatt av at studentene er i stand til å vurdere selv om de er egnet.

Frelsesarmeen opererer også med en preliminær egnethetsvurdering fra det stedet, den menigheten studenten kommer ifra. Kanskje flere gjør det, men det var det vi fant nå.

Vi spurte også om studiestedene brukte en ekskluderende skikkethetsvurdering på praksis, eller på en studieenhet som inneholder praksis. Det vil si: om det er mulig å stryke i praksis. De fleste sier ja til det. Den diakonutdannelsen vi snakket med var, til forskjell fra dette, opptatt av at studentene der har skikkethetsvurdering i de forutgående utdanningene. Det vil si de er sykepleiere, sosionomer og så videre. Men når det gjelder stryk i praksis, så tar de utdanningene som bruker det, i bruk vurderingen «ikke bestått» på studiet eller på praksisenheten, fra tid til annen. Vi har ikke bedt om å få direkte tall på dette. Men det blir brukt.

Vi spurte også om de hadde bekymringssamtaler med studenter, det vil si om de tok kontakt med en student og meddelte at de var bekymret for vedkommendes egnethet. Til det svarer alle ja, men alle har også faste samtaler med studentene, sånn at bekymringssamtalen ikke

nødvendigvis er en egen samtale, men den kan inngå i den faste samtalestrukturen. Og den er veldig ofte knyttet til praksis.

Hvi spurte hva studiestedene var bekymret for hos studentene. Dette fokuset handler på ingen måte bare om potensielle seksuelle overgrep i fremtiden, men det er helhetsbildet av personlig egnethet som vi snakker om. Vi forutsetter ellers at folk har kompetanse i pedagogikk, teologi og så videre, og sånn sett er egnet. Personlig egnethet kan handle om tiltaksløshet i praksissituasjoner, om svak respons på veiledning, ikke-respons på veiledning, om grenseløs adferd og så videre. Det handler ofte om svake sosiale ferdigheter i praksis. Og noen ganger om at studentene ikke gjør jobbene sine godt nok, samvittighetsfullt nok eller innsiktsfullt nok. Spesielt i praksis. Det er rimelig å forutsette at flere av disse punktene har en forbindelse med spørsmålet om overgrep og krenkende adferd.

Videre spurte vi om de kunne gi studenter råd om å slutte - ikke en ekskluderende vurdering, men en anbefaling. Svaret hos alle er ja, men det er også utdanninger som har en så differensiert yrkesmulighet etterpå at det handler mer om en veiledning innenfor det man kan bli, enn om å slutte i studiet. Hvis man for eksempel går på praktikum og skal bli prest, så er forholdet til yrkeslivet relativt entydig og vurderingen kommer i form av «bestått» eller «ikke-bestått» praktikum. For å få bestått praktikum, så må praktikum vurdere at studenten har egnethet på de nødvendige områdene til å bli menighetsprest. Ellers så får studenten ikke bestått praktikum.

Noen studenter følger rådene og noen følger dem ikke. Men de fleste institusjoner opererer med en mulighet for å ha en slags slusing, en trinnvis veiledning av studenten. Det kan bestå i at den endelige vurderingen utsettes, studenten får mer praksis under veiledning, og vurderes på nytt.